

THE ATTITUDES OF EDUCATORS TOWARDS PICTURE BOOKS WITH HOMOSEXUAL CONTENT

[STAVOVI ODGAJATELJA PREMA SLIKOVNICAMA HOMOSEKSUALNOG SADRZAJA]

Anita Lecei – Tina Stemberger – Majda Cencic

doi: 10.18355/PG.2016.5.1.113-125

Abstract

Inclusion refers to the respectful acceptance of diverse modes of being, including sexual orientation as one of the means of its multiple expression. Aimed at the portrayal of the current trends in a highly diversified society, picture books with their explicit homosexual content are growing in popularity. It is evident, however, that the pragmatics of their kindergarten use is still controversial, largely motivated by teachers' attitude to homosexuality as such. The purpose of the presented study, undertaken among the teachers from the Istrian County, was to determine educators' orientation towards homosexually-charged picture books and identify opinion differentiating factors influencing their perception, such as teachers' service length or the degree of the respective urbanization or rurality of the area they inhabit. A questionnaire was devised as a means of data collection. The research results indicate that the pool of 127 respondents was neither fervently pro-or against both the picture books with homosexual content and their kindergarten use as such. Although with no significant statistical differences in the service length, teachers with more extensive in-service experience find it easier to accept homosexual content of the picture books in question but are more reluctant to incorporate their use into their teaching practice. As expected, the higher the level of urbanization of the area educators represent, the more accepting they are. Conversely, the more rural teachers' immersing surrounding, the lower openness to diversity on their part, translating into their diminished readiness to use the discussed homosexually explicit material. Close analytical reading of the study results reveals that for the previously mentioned inclusion to become an integral part of the teaching practice, the system of education has to undergo major changes to provide professional development opportunities for teachers and equip them with necessary tools for the skilled handling of such sensitive matter as homosexuality proves to be.

Key words

picture books, homosexuality, inclusion, educators, attitudes

Sažetak

Inkluzija uključuje prihvaćanje i poštivanje različitosti, među koje spada i homoseksualnost. S ciljem upoznavanja različitosti u društvu nastaju i

različite slikovnice, među njima i slikovnice homoseksualnog sadržaja, pri čemu je njihova uporaba u vrtićima ovisna o tome kakva stajališta imaju odgajatelji prema homoseksualnosti. Analiziramo rezultate empirijskog istraživanja čiji je cilj bio utvrditi kakvi su stavovi odgajatelja istarske županije spram slikovnica homoseksualnog sadržaja i postoje li razlike u stavovima u smislu radnog staža odgajatelja i toga žive li odgajatelji u urbanoj ili ruralnoj sredini. Podatci su bili sakupljeni uz pomoć upitnika koji je izrađen za ovo istraživanje. Rezultati pokazuju da odgajatelji (N = 127) nisu ni izrazito naklonjeni kao ni izrazito nenaklonjeni slikovnicama homoseksualnog sadržaja, a osjećaju nelagodu pri njihovoj uporabi. Među njima nema ni statistički značajnih razlika u vezi s radnim stažem, a ipak rezultati pokazuju da odgojitelji s duljim stažem bolje prihvaćaju slikovnice takva sadržaja, dok istovremeno osjećaju veću nelagodu pri njihovoj uporabi. Očekivano, slikovnice više prihvaćaju odgajatelji iz urbanih sredina, a odgajatelji iz ruralnih sredina osjećaju više nelagode. Da bi odgajatelji djelovali u pravcu inkluzije, potrebno je osigurati da se u sustavu obrazovanja i stručnog usavršavanja odgajatelje i ostale pedagoške djelatnike opremi kompetencijama za suočavanje s tabuiziranim temama, među koje ubrajamo i homoseksualnost.

Ključne riječi

slikovnice, homoseksualnost, inkluzija, odgajatelji, stavovi

Uvod

Inkluzija kao način utemeljenja nove kulture suživota (Resman, 2003: 69) uključuje prihvaćanje i poštivanje različitosti bez obzira na spol, spolnu orijentaciju, kulturno i socijalno podrijetlo, vjeroispovijest, nacionalno podrijetlo, tjelesno ili mentalno oštećenje i druge značajke. Prihvaćanju različitosti slijede različite zakonske regulative. Tako je i u Hrvatskoj 2014. godine prihvaćen Zakon o životnom partnerstvu osoba istoga spola (NN 92/14), koji regulira prava na roditeljsku skrb o djetetu, kako samih roditelja djeteta, tako i njegova/njezina životnog partnera/partnerice. Također se pojavljuju i drugi načini djelovanja koji bi trebali dovesti do prihvaćanja različitosti. Tako nastaju i različite slikovnice²¹ koje obrađuju takozvane tabu-teme (Saksida, 2001), među koje možemo ubrojiti i homoseksualnost. Slikovnice s tzv. tabu-temama trebale bi utjecati na lakše prihvaćanje različitosti. Često, međutim, također potiču žestoku raspravu, tvrdeći da se na taj način promovira homoseksualnost (Kuhar, 2009).

Slikovnice koje su tiskane na hrvatskom jeziku naišle su na različite reakcije čitatelja, što se čita na društvenim mrežama, i isto tako različite reakcije masovnih medija, što se čita na portalima: Slikovnica podijelila javnost: "Mame su im Sabina i Tina, a tata je u braku s Andreasom..." (Cvrtila, 2013). U vezi s različitim odazivom javnosti zanimalo nas je

²¹ S pojmom slikovnica mislimo na svaku knjigu, koju određuju dva više ili manje jednako vrijednadjela: likovni i tekstualni (Saksida, 1999).

kakva su stajališta odgajatelja prema slikovnica homoseksualne tematike i kakve su razlike između odgajatelja koji imaju manje ili više radnog staža, kao i razlike između odgajatelja u odnosu na veličinu (i vrstu) naselja u kojem žive.

Odnos prema homoseksualnosti (kao različitosti) u hrvatskim slikovnicama

Stav prema različitosti je temeljni katalizator za razvoj aktivne tolerancije i inkluzivne kulture različitosti (Krofljic, 2006: 28). Različitost je zastupljena ne samo u praksi nego i u književnosti. Slikovnice homoseksualnog sadržaja, primjerice, mogu biti prvi kontakt djeteta s takvom tematikom.

Jedna od prvih dječjih slikovnica o istospolnoj obitelji na engleskom bila je knjiga Sussane Bösche naslovljena *Jenny živi s Erikom i Martinom*, koja je izašla 1981. u Velikoj Britaniji (Kuhar, 2009). Vijest o knjizi izazvala je niz rasprava o homoseksualnosti, a posebno kritike na račun promicanja homoseksualnosti u školama i vrtićima.²²

Slična reakcija dogodila se i u Hrvatskoj, kad se pojavila prva slikovnica homoseksualnog sadržaja naslova *Sve je to obitelj* autorice Alexandre Maxeiner i Anke Kuhl tiskane 2013. godine. Na mnogim portalima pojavili su se naslovi poput: „Prva hrvatska gay slikovnica: ‘Mame su im Sabina i Tina, a tata je u braku s Andreasom...’“ (Bitno.net, 2013) privukle su brojne i posve oprečne reakcije među hrvatskim novinarima pa su različito i predstavili slikovnicu u svojim tekstovima. Navedeni portal objavljuje: Ministarstvo je u ukupno 175 hrvatskih javnih knjižnica i čitaonica (gradskih, narodnih, pučkih) uputilo po jedan primjerak slikovnice. Iz Ministarstva poručuju da sadržaj slikovnice ni na koji način ne smatraju spornim i kako do sada nisu zaprimili ni jednu primjedbu na ovo djelo za djecu. Upravo takve slikovnice moraju biti dostupne u javnim knjižnicama kako bi svi imali mogućnost obrazovati se i saznati da postoje različite vrste obitelji. I na taj način želimo poticati razvoj tolerancije, prihvaćanja i suživot različitosti u našem društvu – odgovor je za Slobodnu Dalmaciju uputila glasnogovornica Ministarstva kulture Nataša Petrinjak. Ovakav postupak ministarstva dovodi djecu i odgajatelje u situaciju da slikovnicu homoseksualnog sadržaja susretnu u knjižnicama te da djeca od odgajatelja zatraže da im pročitaju slikovnicu koju su pronašli. Navedena situacija povezana je s našim istraživanjem o stavu odgajatelja spram takvih slikovnica.

Vijest o prvoj gay slikovnici portal (Likaplus/dnevno.hr. 2013) prenosi ovako: Ministarstvo kulture koje je potvrdilo kako je otkupljeno i u 175 knjižnica odaslano neukusno štivo u obliku slikovnice koja propagira homoseksualne obitelji, brakove i zajednice, bacilo je novac u vjetar.

²² Kuhar (2009: 28) smatra da se, ako homoseksualna tema ulazi ili pokušava da uđe u odgojno obrazovni prostor, to interpretira kao promocija homoseksualnosti, što se temelji na rousseaovskom razumijevanju djeteta koje je u osnovi „čisto i nevino“, ali, u isto vrijeme uvijek potencijalno „pokvarljivo“.

Perverzna slikovnica o kojoj se naveliko pisalo i koja se tiho ušuljala u knjižnice baš uoči previranja oko referenduma, trebala se jednako tako mučki ušuljati i u dječja srca.

Na portalu „Novosti“ (Lazarin, 2014) navodi se sljedeće: Podsjećamo da je slikovnica o kojoj je riječ preporučena za javnost činjenicom potpore Ministarstva kulture. Zašto nastavnik po preporuci i ideji samoinicijativne pedagogije ne bi mogao jednostavno uzeti ovu knjigu i oprimjeriti vrijednosti koje promiče građanski odgoj? Ne može, jer nastavnik ne smije prstom samoinicijativno mrdnuti ako nastavna jedinica nije odobrena u Ministarstvu obrazovanja: on može plesati ili pjevati na točno zadanu temu, ali je ne može samoinicijativno proizvesti, recimo, ovom slikovnicom. Znači li to da i odgajatelji u vrtićima ne mogu samoinicijativno pročitati slikovnicu djetetu kad je pronađu na policama knjižnice? Vrtićki kurikulum ne sadrže preporuke, ali ni zapreke u vezi sa slikovnicama homoseksualnog sadržaja. Ne spominju takav sadržaj. Naše istraživanje ispituje i takve tvrdnje: slikovnice homoseksualnog sadržaja treba uvrstiti u vrtićke kurikulue.

Ako pretpostavimo da ipak, po ljubaznoj ideji ministra Mornara, postoje nastavnici koji će kreativno popuniti međupredmetnu nastavu ovom slikovnicom, kako će reagirati poštovani roditelji, kad im djeca prenesu ideju o “duginim obiteljima”? Hoće li kreativac nastavnik riskirati ukor ravnatelja, iscrpljujući razgovor ili batine roditelja? (Lazarin, 2014) S obzirom na to da je zakonom predviđeno da postoje obitelji sa istospolnim partnerima, trebamo li uopće odobrenje roditelja za provođenje zakonskog prava na legalno roditeljstvo i na priču o takvom roditeljstvu? Jedno od pitanja ostaje: ako u vrtić slikovnicu donese neko dijete kome je roditelj doma pročitao slikovnicu, treba li odgajatelj ukloniti slikovnicu iz sobe? Treba li pitati roditelje za dopuštenje da se pročita slikovnica homoseksualnog sadržaja, iako je živjeti takvu priču potpuno legalno?

Na stranici Zdravstveni/preodgoj.com (2013) nalazimo tekst: Slikovnica njemačkih autorica opisuje tzv. „patchwork“ obitelji, obitelji sastavljene od supružnika koji imaju djecu iz prethodnih brakova i možda zajedničku, te „dugine“ obitelji, u kojima djeca nastaju dogovorom između lezbijskih i homoseksualnih parova. Slikovnica je namijenjena predškolskoj djeci i učenicima nižih razreda osnovne škole. U navodu nalazimo podatak da je slikovnica namijenjena predškolskoj djeci, čime dolazimo do situacije koju obuhvaćamo našim istraživanjem, tj. kakav je stav odgajatelja prema slikovnicama homoseksualnog sadržaja.

Nalazimo i druge naslove na slične teme: Slikovnica za djecu s gay likovima uzburkala javnost“ i daljnji uvodni tekst: „Homoseksualni roman namijenjen djeci užasnua je katoličke redove, dio političkih, a ni književni nisu ravnodušni. Pedagozi i psiholozi podijeljeni. Pa iako svi imaju nešto o tome reći, nitko da od stručnjaka roditeljima konkretno kaže, treba li i u kojoj dobi dati djeci takvu literaturu.“ Dalje se navodi da pravobraniteljica ne zna što bi mislila i čeka da svoje kažu stručnjaci koji se bave djecom. Riječ je o dječjem romanu 'Zvijeri plišane' Zorana Krušvara u kome je riječ o djevojci lezbijki koja napušta svoje plišane igračke. Književna kritika stigla je prvo iz Sabora. Posebno osuđujem popularizaciju gay odnosa

među djecom, to nije moralno, a mislim da je i protuzakonito', rekao je Andrija Hebrang. Zaprepaštena Crkva kaže da takav odgoj ne želi ni komentirati. (Golja, 2009).

Slikovnica na hrvatskom o gay ljubavi, Kraljevići i blago (Miles, 2015) objavljena je na stranicama online knjižare Amazon.com. Original je napisan na engleskom, a sa stranica Amazon.com.-a vidljivo je da je prevedena na više jezika (Njemački, Mađarski, Poljski, Norveški, Talijanski, Portugalski, Danski, Švedski...) (Amazon.com, 2015).

Na koncu još napomenimo: Za slikovnicu „Sve je to obitelj“ autorica teksta Alexandra Maxeiner i ilustratorica Anke Kuhl dobile su najugledniju njemačku nagradu za književnost za djecu i mlade Deutscher Jugendliteraturpreis.(ArTresor)

S obzirom na različita mišljenja u medijima, usredotočili smo se na odgajatelje i njihove stavove prema toj tabu-temi²³ (Saksida, 2001).

Dosadašnja istraživanja homoseksualnosti u odgojno-obrazovnoj praksi

Navodimo rezultate istraživanja, koja se odnose na teme povezane s homoseksualnošću i vrtićima, tj. školama, čime možemo dobiti opći uvid u dosadašnje stavove prosvjetnih radnika prema sličnim temama. Pan (2009) se reflektira na iskustva pri proučavanju ljudskih prava što se tiče spola, spolnog identiteta i usmjerenosti s naglaskom na homofobiji. Opisuje projektiranje tematskih radionice koje između ostalog održavaju kao redoviti stručno usavršavanje za odgojiteljice/odgojitelje predškolskog odgoja. Autorica navodi da u programima osnovnih i srednjih obrazovanja niti u jednom predmetu samoreflektirano ne poučavaju eksplicitno vrijednosti koji se tiču spolne regulacije. Osnovnoškolski udžbenici eksplicitno segregiraju korisnike/korisnice u dječake i djevojčice i njima primjerene spolne uloge. Kroz skriveni kurikulum i s osobnim djelovanjem učitelja i učiteljica te odgajatelja i odgajateljica učimo ih i kroz manje eksplicitne načine i sadržaje. Otvara se problem straha pred informacijama o homoseksualnosti, jer da bi samim spominjanjem te spolne prakse radili reklamu, tj. djecu bi odgajali u devijantno ili homoseksualno ponašanje. U skladu s tim može već i igrati sa slikovnicom, koja neopterećeno prikazuje homoseksualnu svakidašnjicu, biti nešto što može obilježiti dijete za cijeli život. Eksplicitno spominjanje ove teme u kurikulumu suprotstavilo bi se upravo ovom strahu. Kao prvi korak za motiviranje promjena „zone udobnosti“ jest poticanje da neko ponašanje obilježimo i ocijenimo kao homofobno, tj. da ga (samo)vrjednujemo za neprihvatljivo. Pri tome je nužno promisliti što možemo učiniti kao promjenu. Autorica to smatra izuzetno teškim, navodeći da živimo u društvu gdje prevladava konformizam u vezi s homofobijom, a sve uz pomanjkanje interesa države

²³ Saksida (2001/02) govori o tabu-temama kao o onim temama, koje čitatelja iznenađuju ponajprije na sadržajnoj ravni, odnosno na ravni poruke teksta. Kao primjer tabu-tema navodi i smrt, samoću ili nasilje.

za učinkovitom provedbom kurikularnih smjernica, načela i zakonski postavljenih okvira univerzalnih vrijednosti u javnim školama i vrtićima. U zaključnom dijelu rada Pan zaključuje: Kako napore za ravnopravnu spolnu socijalizaciju, dehijerarhizaciju odnosa među spolovima i posljedično smanjenje nasilja na osnovi sola i spolne usmjerenosti, postaviti kao trajni izazov, kojeg pred školske djelatnike i djelatnice postavlja praksa institucija i praksa slobode i življenja. (Pan, 2009: 200)

Zanimljiv tekst (Mencin Ceplak, 2009) analizira nelagodu, koju u vezi sa seksualnošću izražavaju odgojni i obrazovni programi, a ta se neugoda posebno očituje u šutnji o „drugim“ ili „različitim“ oblicima spolnog ponašanja. Kao simptomi te neugode navode se pitanja i otpori, koje izazivaju prijedlozi nastavnih planova i programa te projekata koji relativno eksplicitno spominju seksualnost. O konfliktu između prava različitih mišljenja o ovoj temi navodi se: U konfliktu između prava roditelja da svojoj djeci osiguraju (vjerski i moralni) odgoj, u skladu sa svojim stavovima, i načelima jednakosti i poštivanja različitosti, jačina je na strani onih koji ustraju na čistom binarnom razlikovanju između norme, koju treba poštivati, i devijacije, o kojoj treba šutjeti, ako već ne i osuditi. Društvo za nenasilnu komunikaciju je u otvorenom pismu Ministarstvu za školstvo (Republika Slovenija) opravdano upozorilo: „Ako je nekolicini ogorčenih roditelja uspjelo, da dosegnu zabranu razgovora o homoseksualnosti, može uspjati i inicijativa roditelja i drugih, koji mislimo, da je u školama neophodno poticati kulturu poštivanja različitosti.“

Kroflič (2006) se bavi temom različitosti pitajući se – kako udomačiti različitost? Vrijeme je da se suočimo s činjenicom da u procesu formiranja budućih učitelja i drugih pedagoških profila nismo uspostavili dovoljno učinkovit model za promjenu ukorijenjenih navika, stereotipa i predrasuda. (Kroflič, 2006: 36)

Istraživanje među odgajateljima istarske županije

Problem istraživanja

Na tržištu se javljaju slikovnice koje za temu imaju istospolne zajednice i njihove obitelji, a samim tim javlja se i mogućnost da se te slikovnice počnu koristiti u radu u vrtićima. U ovom radu željeli smo osvijetliti jednu vrtičku problematiku koja se dotiče pojava slikovnica homoseksualnog sadržaja u vrtićima. Željeli smo saznati stav odgajatelja Istarske županije u vezi sa slikovnicama homoseksualnog sadržaja te razlike u stavu u odnosu na (i) radni staž odgajatelja i na (i) vrstu naselja, u kojem odgajatelj žive.

Metode

Upotrijebili smo kvantitativno istraživanje, deskriptivnu i kauzalno–neeksperimentalnu metodu empirijskog istraživanja.

Uzorak

Istraživanje se provelo na uzorku od 128 odgajatelja odnosno 17,2 % ukupnog broja odgajatelja Istarske županije. Posljednji izvještaj Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske (2013) navodi da je u istarskim

vrtićima zaposleno ukupno 743 odgajatelja. Zastupljeni su gradovi različitih geografskih pozicija.

Među uključenim odgajateljima jest 65 (50,8 %) onih koji imaju 0 – 15 godina staža i 63 (49,2 %) onih koji imaju više od 15 godina radnog staža. Među uključenim odgajateljima prevladavaju (56,3 %) odgajatelji koji žive u naseljima do 10 000 stanovnika (općine), a nešto je manje (43,8 %) odgajatelja koji žive u naseljima s više od 10 000 stanovnika (gradovi).

Instrument i postupak

Podaci su prikupljeni putem upitnika koji je formiran za potrebe ovog istraživanja. Mjerni smo instrument sami sastavljali s obzirom na to da pretraživanjem baza podataka nismo naišli na slična istraživanja ni na sličan instrument koji bi nam poslužio u ovom istraživanju. Upitnik se sastoji od dvaju dijelova. Prvi dio predstavljaju anketna pitanja zatvorenog tipa (tip naselja, godine radnog staža). U drugom dijelu postavljenih je 16 tvrdnji kojima odgajatelji izražaju svoje slaganje odnosno neslaganje (5 – slažem se u potpunosti, 4 – uglavnom se slažem, 3 – slažem se i ne slažem se, 2 – uglavnom se ne slažem, 1 – u potpunosti se ne slažem).

Validnost instrumenta provjerena je faktorskom analizom koja je pokazala da prvi faktor pojašnjava 56,65 % varijanci, što pokazuje da je instrument valjan. (Čagran, 2004).

Pouzdanost upitnika provjerili smo Crobachovim α koeficijentom, koji je bio za prvi faktor $\alpha = 0,955$ a za drugi $\alpha = 0,791$ Pouzdanost smo dodatno provjerili faktorizacijom, koja je također pokazala da je upitnik pouzdan $r_{tt} = 0,815$.

Objektivnost smo postigli korištenjem pitanja zatvorenog tipa i Likertovom skalom stavova. Usto smo upitnik formirali precizno i s nedvosmislenim pitanjima.

Sakupljanje podataka trajalo je mjesec dana. Istraživanje smo započeli sredinom travnja 2015. godine. Prvi postupak bio je upit putem elektroničke pošte ravnateljima vrtića Istarske županije sa zamolbom za sudjelovanjem odgajatelja u istraživanju „Odnos odgajatelja istarske županije prema slikovnicama homoseksualnog sadržaja“. Upit za sudjelovanjem u istraživanju uputili smo na adresu 16 vrtića. Spremnost na suradnju i pozitivni odgovor dobili smo od 7 vrtića. 4 vrtića je odbilo suradnju s objašnjenjem da nemaju vremena zbog drugih obaveza, a jedan je odgovor bio da su umorni od sudjelovanja u istraživanjima. 4 vrtića nije odgovorilo na upit. Upitnike smo tiskali, a nakon toga smo ih u papirnom obliku odnijeli u vrtiće koji su odgovorili na upit i koji su pristali na suradnju. Od podijeljenih 164 upitnika vraćeno je 128, jedan nepotpun.

Obrada podataka

Za obradu dobivenih podataka upotrijebili smo kompjutorski program za obradu statističkih podataka SPSS. Pri tome smo se koristili deskriptivnom i inferentnom statističkom analizom. Na osnovi faktorske analize s metodom glavnih komponenti najprije smo ekstrahirali 2 faktora, pri čemu

zbir obaju faktora pojašnjava 66,52 % ukupnih varijanti. Prvi faktor koji smo nazvali „prihvatanje slikovnice“ pojašnjava 56,65 % varijanti i uključuje 11 tvrdnji. Drugi faktor koji smo nazvali „neprihvatanje slikovnice“ pojašnjava 9,87 % varijanti i uključuje 5 tvrdnji. Za dobivene faktore Kolmogrov-Smirnovim testom utvrdili smo normalnost distribucije te Levenovim testom potvrdili pretpostavku o homogenosti varijanti. Nadalje smo t-testom provjerili postoje li razlike u prihvaćanju i u nelagodi slikovnica s obzirom na radni staž i na veličinu naselja. Za potrebe inferentne statistike rekodirali smo vrijednosti stavki s obrnutom ljestvicom (tvrdnje: 7, 10, 12, 13, 14, 16).

Rezultati i rasprava

Tablica 1 Deskriptivna statistika po faktorima

Faktor	Tvrdnja	N	M	SD	Skew	Kurt
Faktor 1: Prihvatanje slikovnice	1. Vrtići u svojim knjižnicama trebaju imati i slikovnice homoseksualnog sadržaja.	128	2,86	1,29	0,068	- 1,047
	2. Slikovnice homoseksualnog sadržaja treba uvrstiti u vrtićke kurikule.	127	2,39	1,17	0,497	- 0,504
	3. Dobro je da postoje slikovnice homoseksualnog sadržaja.	127	2,98	1,29	- 0,015	- 1,006
	4. Podržavam čitanje slikovnica homoseksualnog sadržaja u vrtićima.	128	2,56	1,15	0,320	- 0,486
	5. Slikovnice homoseksualnog sadržaja nam trebaju jer odgovaraju na dječja pitanja o temi homoseksualnosti koju ionako čuju u društvu i medijima.	128	3,00	1,20	- 0,280	- 0,791
	6. Slikovnice homoseksualnog sadržaja doprinose razvoju tolerancije prema različitosti.	125	3,32	1,19	- 0,385	- 0,676
Faktor 2: Nelagoda spram slikovnica	7. Slikovnici homoseksualnog sadržaja nije mjesto u vrtićima.	128	3,18	1,27	- 0,087	- 0,848
	8. Slikovnice homoseksualnog sadržaja ostavila bih u kutiću slikovnica, i pružila mogućnost djeci da je listaju, čitaju i istražuju.	128	2,71	1,28	0,330	- 0,796
	9. Složila bih se sa stručnom edukacijom na temu: Homoseksualne slikovnice u vrtićima.	127	3,42	1,69	- 0,326	- 0,924
	10. Djeca vrtićkog uzrasta su premala za slikovnice s takvim temama.	128	3,54	1,21	- 0,413	- 0,706
	11. U slučaju da u skupini imam istospolne roditelje pročitala bih	126	3,54	1,25	- 0,448	- 0,706

djeci slikovnicu homoseksualnog sadržaja.						
12. Brine me reakcija roditelja na prisutnost slikovnice homoseksualnog sadržaja u mojoj skupini.	127	3,74	1,19	-	-	0,697 0,453
13. Osjećala bih nelagodu kada bih djeci čitala slikovnicu homoseksualnog sadržaja.	127	3,00	1,34	-	-	0,135 1,072
14. Osjećam otpor prema slikovnicama homoseksualnog sadržaja.	127	2,74	1,40	0,212	-	1,215
15. Smatram da bih morala tražiti dopuštenje roditelja, da bih u svojoj skupini pročitala slikovnicu homoseksualnog sadržaja.	128	3,82	1,10	-	-	0,599 0,561
16. Homoseksualne slikovnice mogu djecu navesti na krivi put seksualnosti kada odrastu.	127	2,58	1,22	0,372	-	0,735

(N – numerus, M – aritmetička sredina, SD – standardni odklon, skew – koeficijent asimetrije, kurt – koeficijent zaobljenosti)

U sklopu faktora „prihvatanje slikovnice“ prosječne vrijednosti kreću se od M=2,39 (Slikovnice homoseksualnog sadržaja treba uvrstiti u vrtičke kurikuleme.) do M=3,32 (Slikovnice homoseksualnog sadržaja doprinose razvoju tolerancije prema različitosti.), što ukazuje na to da odgajatelji niti prihvaćaju niti ne prihvaćaju slikovnice homoseksualnog sadržaja. Kod faktora „nelagoda prema slikovnicama“ među pojedinim se tvrdnjama pojavljuju veće razlike (također i zbog obratnih vrijednosti), a dobivene prosječne vrijednosti (od M=2,58 do M=3,82) ukazuju na to da odgojitelji osjećaju nelagodu prema slikovnicama homoseksualnog sadržaja). Općenito se smatra (Averett i Hedge, 2012) da odgajatelji imaju pozitivnih stavova prema homoseksualnosti te da se osjećaju spremnima za rad s roditeljima koji su homoseksualnim vezama i da su spremni raditi na tome. I istraživanje američkih autora (Hedge, Averett, Parker White – Deese, 2014) pokazalo je da odgojitelji općenito imaju pozitivan stav prema homoseksualnosti. Pri tome se također pokazalo da stariji odgajatelji smatraju da je bitno da se ta pitanja otvaraju već u okviru obrazovanja za nastavničke profesije. Kao zanimljivost navodimo da je u Španjolskoj (Pérez-Testor i sur., 2010) provedeno istraživanje na uzorku od 254 učitelja pokazalo da 88 % nastavnika nema nikakvih predrasuda prema homoseksualcima. Među onima koji ih imaju dominiraju žene, vjernici i onih koji često posjećuju crkvu kao i ljudi koji među svojim poznanicima nemaju homoseksualce. Autori predlažu uvođenje obrazovanja koje bi za profesionalne djelatnike osvijestilo o seksualnim različitostima.

Tablica 2 Rezultati t-testa za prihvaćanje i nelagodu prema slikovnicama homoseksualnog sadržaja s obzirom na godine radnog staža

	Radni staž		t	Df	2P
	Do 15 godina	15 godina i više			
	M	M			
	(SD)	(SD)			
Prihvaćanje slikovnice	31,72 (11,12)	32,03 (11,64)	-,155	126	,877
Nelagoda prema slikovnica	13,55 (4,51)	14,48 (4,73)	-1,147	126	,254

Rezultati t-testa pokazuju da između odgajatelja koji imaju do 15 godina radnog staža i onih koji imaju više nego 15 godina radnog staža ne postoji statistički značajna razlika ni u prihvaćanju ni u nelagodi prema slikovnicama s homoseksualnim sadržajem. Iako razlike među odgajateljima nisu statistički značajne, nekolicina iznenađuje činjenica da odgajatelji s duljim radnim stažom, 15 godina i više (M= 32,03), više prihvaćaju slikovnice homoseksualnog sadržaja nego oni s kraćim stažem (M=31,72). Općenito se smatra da stariji više zaziru od homoseksualnosti (Marinović Jerolimov i Ančić, 2014, str. 125). U primjeru nelagode prema slikovnicama homoseksualnog sadržaja utvrdili smo da je više osjećaju odgajatelji s duljim radnim stažem (M=14,48) nego oni s kraćim stažem. (M=13,55). Nelagode starijih odgajatelja bi možda bilo manje kad bi se ova pitanja otvarala već u okviru obrazovanja za nastavničke profesije (Hedge, Averett, Parker White – Deese, 2014).

Tablica 3 Rezultati t-testa za razlike u prihvaćanju i nelagodi prema slikovnicama homoseksualnog sadržaja s obzirom na tip naselja

	Tip naselja		t	Df	2P
	Ruralno	Urbano			
Prihvaćanje slikovnice	31,78 (11,59)	32,00 (11,10)	-,104	126	,917
Nelagoda prema slikovnica	14,08 (4,37)	13,92 (5,01)	,186	126	,852

Rezultati t-testa pokazuju da između odgajatelja ne postoji statistički značajna razlika u prihvaćanju i u nelagodi prema slikovnicama homoseksualnog sadržaja s obzirom na veličinu naselja u kojem odgajatelji žive. Međutim, i u ovom primjeru nalazimo da slikovnice homoseksualnog sadržaja više prihvaćaju odgajatelji koji žive u urbanim naseljima (M=32,00) nego odgajatelji iz ruralnih sredina (M=31,78). U primjeru

nelagode utvrđeno je da više nelagode iskazuju odgajatelji iz ruralnih sredina (M=14,08) nego odgajatelji iz urbanih sredina (M=13,92).

Zaključci

Rezultati istraživanja pokazali su da odgajatelji koji su učestvovali u istraživanju ne iskazuju izrazitu naklonjenost, ali ni izrazitu nenaklonjenost slikovnicama homoseksualnog sadržaja, a po drugoj strani pokazuje se da osjećaju nelagodu pri čitanju takvih sadržaja. Među odgajateljima nema razlike ni u prihvaćanju ni u nelagodi s obzirom na radni staž, kao ni s obzirom na vrstu naselja u kojem žive. Međutim, pokazuju se tendencije da su odgajatelji koji žive u urbanim naseljima naklonjeniji takvim sadržajima te da odgajatelji iz ruralnih sredina i oni s duljim radnim stažem osjećaju više nelagode. Pojavljuje se i donekle neočekivana tendencija da odgajatelji s duljim radnim stažem iskazuju više naklonjenosti slikovnicama homoseksualnog sadržaja. Rezultate istraživanja, naravno, ne možemo generalizirati s obzirom na to da nismo mogli utvrditi točan broj trenutno zaposlenih odgajatelja u Istarskoj županiji, pa samim tim ne možemo brojčano obilježiti reprezentativni uzorak odgajatelja Istarske županije. Možemo reći da rezultati upućuju na potrebu uključivanja takozvanih tabu-tema u obrazovanje i obuku odgajatelja, kako bi ih opremili potrebnim kompetencijama i za područja koja inače izazivaju nelagodu. Potrebno je osvijestiti da je odgajatelj prva osoba kojoj je dijete povjereno nakon domaćeg okruženja u obitelji i njen utjecaj na dijete seže daleko u budućnost (Lepicnik Vodopivec, 2010), i na tabu-područjima, kao što su homoseksualnost u slikovnicama. Odgajatelj je djeci model, pa se njegovo ponašanje (Stemberger – Cencic, 2015) i njegovi stavovi (Cotar Konrad – Kukanja Gabrijelcic, 2014) prenose na djecu.

Bibliographic references

- AREZINA, B. – KRISTOVIC, I. 2013. Konacni rezultat: ZA 65,87 posto, PROTIV 33,51 posto. Vecernji list. Available online: <http://www.vecernji.hr/za-i-protiv/referendum-906121>
- ARTRESOR NAKLADA. Sve je to obitelj. Available online: <http://www.artresor.hr/hr/knjige/10001/Sve-je-to-obitelj>
- AVERETT, P. E. – HEDGE, A. 2012. School Social Work and Early Childhood Student's Attitudes toward Gay and Lesbian Families. *Teaching in Higher Education*, 17 (5), 537-549.
- BITNO.NET. 2013. Prva hrvatska gay slikovnica: 'Mame su im Sabina i Tina, a tata je u braku s Andreasom...'. Available online: <http://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/prva-hrvatska-gay-slikovnica-mame-su-im-sabina-i-tina-a-tata-je-u-braku-s-andreasom/>
- CVRTILA, M. 2013. Slikovnica podijelila javnost: "Mame su im Sabina i Tina, a tata je u braku s Andreasom...". Available online: <http://www.slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/articleType/ArticleView/articleId/228094/Default.aspx>

- CAGRAN, B. 2004. Univarijantna in multivarijantna analiza podatkov: Zbirka primerov uporabe statističkih metod s SPSS. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta
- COTAR KONRAD, S. – KUKONJA GABRIJELCIC, M. 2014. Pomen čustvene inteligentnosti v profesionalnem razvoju pedagoškega delavca. In Pedagoška obzorja, 29 (2), pp. 3-17.
- DRZAVNI zavod za statistiku republike hrvatske 2013. Available online: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1496.pdf
- GOLJA, B. 2009. Slikovnica za djecu s gay likovima uzburkala javnost. Dnevnik.hr. Available online: <http://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/slikovnica-za-djecu-s-gay-likovima-uzburkala-javnost.html>
- HEDGE, V. A. – AVERETT, P. – PARKER WHITE, C. – DEESE, S. 2014. Examining preschool teachers' attitudes, comfort, action orientation and preparation to work with children reared by gay and lesbian Parents. In Early Child Development and Care, 184 (7), pp. 963-976. doi: 10.1080/03004430.2013.845563.
- HINA, Portal, Jutarnji.hr. 2013. Strani mediji o referendumu 'U Hrvatskoj jačaju desni konzervativci zbog krize i velike nezaposlenosti'. Available online: <http://www.jutarnji.hr/strani-mediji-o-rezultatima-referenduma--u-hrvatskoj-jacaju-desni-konzervativci-/1143839/>
- KROFLIC, R. 2006. Kako udomaciti drugacnost? Sodobna pedagogika, 57(posebna izdaja), pp. 26-39.
- KRNETIC, S. 2013. 'U ime obitelji': Referendum o braku 1. prosinca ove godine. 24 sata. Available online: <http://www.24sata.hr/politika/predlozili-saboru-raspisivanje-referenduma-u-ime-obitelji-338011>
- KUHAR, R. 2009. Vitalnost na akademski margini: razvoj gejevskih in lezbicij studij v Sloveniji. In Sodobna pedagogika, 60(4), pp. 26-46.
- LEPICNIK VODOPIVEC, J. 2010. Perceived expectations of prospective teachers regarding their career choice. In The new educational review, 22(3/4), pp. 237-251.
- LIKAPLUS/dnevno.hr. 2013. Ministarstvo ima novaca za gay slikovnice. Available online: http://www.likaplus.hr/ls_zupanja/iz_medija/ministarstvo_ima_novaca_za_gay_slikovnice/default.aspx
- MARINOVIC JEROLOMOV, D. – ANCIC, B. 2014. Religioznost i stavovi prema seksualnosti i braku odrasle populacije u Hrvatskoj. In Društvena istraživanja, 32(1), pp. 111-132. doi: 10.5559/di23.1.06.
- MAXEINER, A. – KUHL, A. 2013. Sve je to obitelj. Zagreb: ArTresor.
- MENCIN CEPLAK, M. 2009. Spolne/seksualne norme, legitimacija izključevanja in šola. In Sodobna pedagogika, 60(4), pp. 120-132.
- MILES, J. 2015. Kraljevici i blago. SAD: Handsome Prince Publishing.
- LAZARIN, B. 2014. Duga i pacvork u meduzemlju. Novosti. Available online: <http://www.novosti.com/2014/07/duga-i-pacvork-u-meduzemlju/>
- PAN, M. 2009. Pedagogika in homoseksualnost ali vedenje otroka – za nos? In Sodobna pedagogika, 60 (4), pp. 182-202.
- PEREZ-TESTOR, C. – BEHAR, J. – DAVINIS, M. – CONDE SALA, J. L. – CASTILLO, J. A. – SALAMERO, M. – ALOMARI, E. – SEGARRA, S. 2010. Teachers' attitudes and beliefs about homosexuality. In The Spanish journal of psychology, 13(1), pp. 138-55.

- POLISH, R. 2009. Teritorijalni ustroj lokalne samouprave. 2015. Available online: <http://polis.iju.hr/lokalna/lokalna/terorg.html>
- RESMAN, M. 2003. Integracija/inkluzija med zamisljivo in uresnicevanjem. In *Sodobna pedagogika*, 54 (posebna izdaja), pp. 64-83.
- SAKSIDA, I. 1999. Bogastvo poetik in podob. In *Otrok in knjiga*, 47, pp. 12-24.
- SAKSIDA, I. 2001. "Nesto necuveno": tabu teme u slovenskoj dječjoj poeziji od narodne pjesme do danasnjih dana. V: *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež: stručni skup*, Zagreb, 26. travanj 2001, Zagreb: Knjižnice grada Zagreb, Gradska knjižnica, Hrvatski centar za dječju knjigu.
- STEMBERGER, T. – CENCIC, M. 2015. Kaj poklicni življenjepisi odkrivajo o prepletenosti poklica vzgojitelja in ustvarjalnosti? In *Revija za elementarno izobraževanje*, 8 (3), pp. 17-37.
- Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (NN 92/14) Available online: <http://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5%BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola>
- ZDRAVSTVENI/pre odgoj.com. 2013. Prva hrvatska gay slikovnica. Available online: <http://zdravstveniodgoj.com/news/prva-hrvatska-gay-slikovnica>.

prof. Anita Lečei
ass. prof. Tina Štemberger, PhD.
prof. Majda Cencič, PhD.
Faculty of Education
University of Primorska
Cankarjeva 5, 6000 Koper
Slovenia
anita.lecei@gmail.com
Tina.Stemberger@pef.upr.si
Majda.Cencic@pef.upr.si